

tíðindablaðið sosialurin

Telefon 118 20
Argjavegur 26, 3800 Argir
Postsmoga 76, 3800 Tórshavn

Útgevandi: P/f Sosialurin ©
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller
Fyrirtaksstjóri: Krisjan Dahl
Blaðfólk: Hogni Djurhuus
Randi Jacobsen
Tófrinn Smith
Ljósmyndari: Kálmur Lindenskov
Uppseting: P/f Sosialurin
Prent: P/f Pressan 1981

Vandi á ferð

AFTUR ein óhugnalig dálkingarvanlukkan hevur skelkað heimin. Í kjalarvørrinum á tveimum av heimsins ræðuligastu dálkingarvanlukkum í søgu jarðarinnar elvdar av manna-hond — fyrst eiturgassvanlukkuni í Bhopal í India og síðani kjarnorku-vanlukkuni í Tjernobyl í Sovjetsamveldinum — kom nú vanlukkan í Sweitz, sum hevur dálkað alla Rín-ánna og hóttir við at dálka Norð-sjógvin eisini.

MEDAN vanlukkurnar í Bhopal og Tjernobyl kravdu mong mannalív og hava gjørt mong sjúk, so hevur henda seinasta vanlukkan á eini kemiskari verksmiðju í Sweitz fyr-bils ikki havt við sær fólkskaða, men harafturimóti hevur vanlukkan dálkað stóru Rínánnu so mikið nógv, at alt liv er deytt, og fólk bera nú ótta fyri teimum óhugnaligu avleiðingunum, sum henda dálking fer at fáa á vistfrøðiliga javnvágina yvirhøvur.

VANLUKKAN í Sweitz hendi sunn-dagin. Tá kom heldur í eina kemiska verksmiðju, sum hevði við sær, at luftin varð dálkað, men tað, sum verri var, at nógv tons av eitradum vatni runnu út í Rínánnu. Vatnið er vorðið eitrad av vandamiklum tungmetallum o.ø. so sum kykksilvuri. Álla staðni framvið ánni bera fólk nú eisini ótta fyri sjálvum drekkivatninum, og tað seinasta vit hava frætt um vanlukkuna er, at eisini Norðsjógvurin er vorðin dálkaður. Men enn er alt ov tíðliga at siga, hvussu stórar avleiðingar dálkingin fer at hava á lívið í Norðsjónum.

LÍKA so lítið sum vanlukkurnar í Bhopal og Tjernobyl ongantið áttu at verðið hendar, líka so lítið átti henda vanlukkan at komið fyrri. Tí hon kundi verið fyrbyrgd, um teir, ið áttu verksmiðjuna, høvdu hugsað um trygg-leikan og høvdu brúkt part av profittinum til at framt henda tryggleika. Tað er nevniliga komið fram, at um-rædda fyrstíðan í 1981 fekk at vita frá einum tryggingarfelag í Sweitz, at tryggarviðurskiptini vóru als ikki í lagi, og at neyðugt varð at betra um hesi. Fyrstíðan lurtaði ikki eftir hesum tryggingarfelagnum og fyrri at sleppa biligari vendi hon sær til eitt týskt tryggingarfelag, sum ikki setti somu strongu krøvini. Og úrslitið siggja vit so nú: ein óhugnalig vanlukkan, sum kundi verið fyrbyrgd, um bert peningur varð brúktur til at tryggja verksmiðjuna betur.

TAD er greitt, at vit við teirri áhaldandi idnaðarmenningini kunnu ikki tryggja okkum 100% móti slíkum vanlukkum, sum vit her hava umrætt. Men júst við hesum vanlukkum, sum eru hendar, hava vit so eisini fingið vissu fyri, at tað hevði borið til at fyrbyrgt teimum ella forða ringastu avleiðingunum av teimum, um peningur hevði verið brúktur til eina betri trygd.

oddagrein

TAD er hugstoytt at vita sær, at eftirlæti mótvægis teimum stóru idnaðarfyrirøkunum — um tær so eru eystan ella vestan fyrri kann vera tað sama — skal vera so stórt. Vit øll hava krav uppá, at nýggjur og livshóttandi idnaður ikki sleppur at tiggja sær sum honum lystir og royna at sleppa sær undan ábyrgd, tá talan er um at gera iløgur í neyðuga trygd. Í nógvum førum eru tað ríkar og peningasterkar fyrstíðan, sum hava ovurstóran profitt, ið royna at sleppa sær undan at brúka pening til eina betri trygd. Slíkt eigur ongastáðni at verða tolt og tí eiga umhvørvisfólk kring allan heim at tala at og alla tíðina fylgja væl við.

EFTIR bert nokrum fáum árum hava vit upplivað triggjar álvarsamar dálkingarvanlukkur. Tann fyrsta var fjart frá okkum, í India, tann næsta nakað nærri, í Sovjetsamveldinum, og tann triðja enn nærri, í Týsklandi. Enn kann tí náttúrliga spyrja, hvussu leingi vit feroingar bert sleppa at vera eygleiðarar til tilíkar vanlukkur! Nær fer ein líknandi vanlukkan at raka okkum eisini?

STUTT frá fiskileiðum okkara liggur kjarnorkuverkið Dounrey í Skotlandi. Hetta verkið skal útbýggt til at vera heimsins størsta og einasta av slíkum slag. Kjarnorkuburturkast úr øllum heiminum skal flytast higar við skipum og flogfórum. Kann ein vanlukkan á hesum verkinum fáa avleiðingar fyrri okkara litla samfelag hevur verið spurt og svarið er eittans: hon fer at taka livsgrundarlagið undan okkara tjóð. Vit eiga tí saman við grannatjóðum okkara framhaldandi at mótmæla hesi ætlaðu útbýggingini.

MEN eitt er so tað, sum fer fram í okkara grannalondum. Tað hava vit bert lutvís ávirkan á. Hvat fer fram um okkara egna leiðir avgera vit harafturimóti fyrri stóran part sjálvi. Nøkur ár herfyri var donsk umhvørvis-skipan sett í gildi í Føroyum. Tá varð hetta treytað av at uppskot um føroyska umhvørvislóg eisini varð lagt fyrri tingið. Hóast ein tilíð lóg skuldi leggjast fyrri tingið í fjør, er framvegis einki hent. Vit kunnu tí bert vóna, at landsins myndugleikar eru so mikið at sær komnir, at teir hava lagt sær í geyma tað, sum er hent úti í heiminum kring okkum, og eggjaðir av hesum vanlukkum og av ótta fyrri hvat kann henda her hjá okkum, skunda sær at fáa framt eina føroyska umhvørvislóg, sum kann tryggja okkum móti dálkingarvandum á egnum øki.

jamú

Um fríari rúsdrekkasølu

Eg dugi ikki at siggja nakra buskaparlaga og samfelagsliga nyttu í teimum fráhaldfelags-skapum/fylkingum um landið og so tey avvenjingarheim, sum vit hava í Havn og so tað sum komið er á Velbastað. Tí satt at siga, so kennir ein til aðrar avvenjingarhættir, har heilivágur ikki verður nýttur, sum vanligt er, og sum dálkar mannalíkamið hjá hvørjum einstøkum, men lat tað fara.

Eg vil siga, at fráhaldfelagsskapir/fylkingar og trúarfelagsskapir/fylkingar kann ein leggja undir at forða fyrri skynsomum løysnum, tí hesir felagsskapir/fylkingar forða fyrri, at vit kunnu broyta rúsdrekkastöðuna her á landi hjá hvørjum einstøkum, sum er niðurundir komin av rúsdrekkasølu og sum gerst samfelagstapari.

Hetta vil ein í stuttum lysa nakað gjølla, við tað at ein fríari rúsdrekkasøla hevði skapt eina javnvág í drekkarið her á landi og hevði givið hvørjum einstøkum betri viðurskipti

til rúsdrekka, og tá ið ikki so nógv verður drukkið uppá ein gang, verða skaðarnir av rúsdrekkasølu avmarkaðir. Og viðari, so metir ein tað vera lættari at viðgera rúsaðar einstaklingar, enn einstaklingar, sum hava fingið skaðar av, at tað hevur verið drukkið ov nógv uppá ein gang. Tað kostar ikki so heilt lítið fyrri samfelagið at veita neyðuga viðgerð, skal tað ikki fáa heilsuligar avleiðingar eins og øðrum, sum standast av rúsdrekkadrekkingi.

Fríari rúsdrekkasøla kann avmarka munandi um hesar nevndu vansar, og kann eisini skapa eina betri rúsdrekkamentan, sum tað semir seg feroingum, á sama hátt sum vit kenna til í øðrum londum uttan um okkum, ið hava fríari rúsdrekkasølu. Vit høvdu eisini sloppið nógvum feroingum undan at bileggja frá Danmark, um rúsdrekkasøla kundi keypast sum vanligar drykkjuvørur í handlum, tó skuldu vit ikki loyvt rúsdrekkasølu

til tey undir 18 ára aldur.

Eg haldi, at peningur jættaður á lögtings-figgjarlóg til fráhaldfelagsskapir/fylkingar, sum bert nora at sær sjálvum og hvørs vit ikki siggja nakað úrslit av teirra arbeiði viðv. rúsdrekka, so hevði peningurin verið betri nýttur at latið hann beinleiðis til teirra, sum liða undir rúsdrekka. Eg eri ikki ræddur fyrri at kjakast í dagbløðum og á annan hátt. Lat meg eina øll um tað greitt, at rúsdrekka loysir ikki trupulleikar hjá nøkrum, men skapar trupulleikar fyrri ein sjálvan og onnur, sum liða undir rúsdrekka, ikki minst av øllum er hetta galdandi fyrri øll tey, sum á ein hvønn hátt í bynum og í dansi verða ampað av hesum ávum. Eg skal seinri greiða meira frá rúsdrekka, sum ein hevur merkt keðiligar avleiðingar av.

Hans Birgir Hansen

Til eftirlitskvinnurnar innan Heimahjálpin

Vit lesa í bløðunum, at kjak er við at taka seg upp imillum heimahjálpi og eftirlitskvinnur.

Hvat er hetta fyrri nakað, og hvar hoyrir hetta heima? Tú sum skrivur hetta bræv við undirskriftini Eftirlitskvinnurnar, hevur neyvan allar við tær. Í slíkum starvi skuldi tú verið so frægt búgvin, at tú ikki skrivur nakað uppá nakkan á øðrum.

Hvi skalt tú taka leiðsluna í forsvor? Lat leiðsluna um tað. Ella er tú ein sum leiðslan ber yvir við, so tú skyldar teimum forsvor?

At døma heimahjálpi at snorksava er undir allan kritik; hevur tú soverðna í arbeiði, so slepp tær av við hana sum skjótast.

Heimahjálparastovnurin kann ikki forsvara tílíka arbeiðskraft, tí heimahjálpin er sosialógárin forlongdi armur og skal tí vera álitandi.

Vit vita, at mangan er strigið og tungt at vera heimahjálpi; tí er neyðugt at hava eftirlitskvinnuna at styðja seg til uppá ein goðan og tryggan máta.

Í øðrum londum fer heimahjálpin á skíð í eina viku, aðrenn byrjað verður at arbeiða, meðan her nýtist einki... ein lítill frágreiðing um heimið tú

skal til, har er ikki lætt at skula veita ta tørvandi hjálpi.

Sannleikin er tann, at alt ov nógvur heimahjálpi arbeiða í árávis uttan nakað skíð; tað er neyvan ov nógv sagt, at størri heilvín av arbeiðandi heimahjálparum eru uttan útbýgving.

Eftirlitskvinnur, samlið arbeiði við betri kontakt við týkkara arbeiðskraft (heimahjálparin) istaðin fyrri óneyðugt blaðtjak, sum bert hevur eitt endamá, at bróta niður og oyðileggja fyrri øllum góðum kreftum, sum so harðliga er brúkt fyrri.

Tað er týkkara uppgáva at tilrættaleggja arbeiðið so gott, sum Heimahjálparastovnurin kann koma á tað stöði, honum var tilætlað.

Mini ráð eru: Takið saman um tær góðu heimahjálpir tí enn eiga, aðrenn tær rýma, latið vera at sá mistreysti og bróta niður; tí eru ikki færar fyrri einsamallar at gera nakað, men bert við góðum samanhaldi og við at stimbra hvønn annan verða tí færar fyrri at gera eitt gott arbeiði innan heilsustovnin.

Tað er nógv svárt í dag at vera gamal og sjúk. Almennastovan virkar ikki, pensiónirnar koma 14

dagar ov seint, verða ikki færdar á jour, ikki eitt orð til umbering. Hvør fær renturnar av peninginum... Pensionistarnir eiga tær, ein vana tókk til tey, sum í dag eru útslitin av at upbyggja hetta samfelag og nú mega føla seg sum ómagar og burturkast.

Áskoðari

Profa
máling
besta
dygd

Sámiligir prísir

MÍÐBYURIN
TÓRSHAVN
TLF. 16066